

■ Whistleblowing

Petr Houdek
autori@hn.cz

Potřebujeme úředníky, kteří nebudou mít strach oznámit nekalosti a korupci

Jan Benýšek, ředitel insolvenčního odboru ministerstva spravedlnosti, oznámil podezření na manipulaci, obcházení pravidel a vůbec pletichy na ministerstvu a požádal o zákonnou ochranu. Vláda přesto, s pošťouchnutím od ministra spravedlnosti Pavla Blažka, zrušila jeho místo.

Po zveřejnění kauzy ministr spravedlnosti Pavel Blažek (ODS) vysvětlil, že Benýškovu místo bylo zrušeno s tisíci dalšími a že se mu vláda – explicitně – nemstí. Zprávy o kauze byly označeny za absurdní, nepravdivé, vyvrácené. Vysvětlení lze ale jen těžko vnímat jinak než jako pohrdání zákonem o ochraně oznamovatelů (či whistleblowerů). Spíš tu vidíme signály, že si ministerstvo může dělat, co chce.

Jistě, není možné zvenčí kategoricky říci, co se stalo, nicméně oznamovatelé také nejsou soudci a nerozhodují o tom, zda k nekalostem došlo. Jsou o tom ale přesvědčeni a nenalezli jiný způsob, jak dle jejich názoru protiprávní a neetické jednání organizace zastavit jinak.

Na případu Benýšek je tragické, že mohlo jít o vzácný případ, který ukáže, že odhalovat nečestnosti, oznamovat křiváky a snažit se udělat svět spravedlivějším stojí za to a zákon o ochraně oznamovatelů v tom pomůže. Česká realita ukázala, že nestojí a nepomůže.

Kdo nyní bude ochoten oznámit nekalosti ve státní správě? Oznamovatelé i bez toho mají extrémně složité pozice. Často musí svému svědomí obětovat svou kariéru a duševní zdraví. Jsou považováni za zrádce organizace. Za neobjektivní kolegy, kterým nelze důvěřovat. Jejich kariérní vyhlídky jsou podstatně redukovány. Dle velké analýzy podvodů ve firmách v USA

zaměstnanci, kteří oznamují porušení zákona, čelí významným problémům – v 82 procentech případů byli propuštěni, odešli pod nátlakem. Zpětně většina z nich uvádí: „Kdybych to měl udělat znovu, neudělal bych to.“

Přítom jsou oznamovatelé hlavním zdrojem potvrzených obvinění z nekalých a nezákonných postupů velkých firem. Alespoň v USA jsou zodpovědní za odhalení stejného počtu protizákonných případů jako auditóři a finanční regulátoři trhu dohromady.

Naopak, kde jsou oznamovatelé ignorováni, a tam, kde je korupce rozšířená, veřejní činitelé věří, že praktiky, jako je úplatkářství, msta a klientelismus, zůstanou nepotrestány. Do státní správy se pak selektují jednotlivci motivovaní spíše vlastním obohacením než touhou sloužit společnosti. Názorné jsou studie, které měří, jaká povolání si volí čestní a nečestní studenti. Třeba v Indii jsou lidé mířící do státní správy mnohem více ochotní podvádět a uplácet než ti, kteří míří do soukromého sektoru. Naopak v Dánsku, kde je státní zaměstnání prestižní

~
Země, kde je státní správa dehonostována a bez rozumu redukována, je pak vyhledávána zhusta lidmi bez skrupulí.

místo s etickým pathosem, volí veřejnou správu čestní a altruističtí absolventi škol.

Cílem zemí, jako je Dánsko, je vytvořit pro ty nejvíce kvalifikované a etické jednotlivce nejsnadnější cestu do státní správy. Úředníci, kteří výrazně pomohou druhým nad rámec svých povinností, kteří oznámí korupci, získávají ceny. Na druhém konci spektra jsou země, kde je státní správa dehonostována a bez rozumu redukována a kde je pak vyhledávána lidmi bez skrupulí. V laboratorní studii, kterou jsme s kolegy z Fakulty podnikohospodářské VŠE v Praze, Štěpánem Bahníkem, Markem Hudíkem a Nicolasem Sayem, nedávno uskutečnili v Česku, jsme potvrdili, že do veřejných pozic, kde se dá jednoduše podvádět, se selektují lidé, kteří ochotně podvádí. A co hůře, je-li jim ztížen vstup, třeba tím, že musí za pozici zaplatit – což v experimentu má simulovat náklady jako čas, nezbytné znalosti, nižší plat ve veřejné pozici atp. –, tím více podvádějí. Chtějí si totiž tyto náklady kompenzovat.

Okolnosti eventuálního propuštění Jana Benýška tedy představují alarmující signál pro Českou republiku, pokud jde o ochranu oznamovatelů a vůbec etického standardu veřejné správy. Bez účinného právního rámce a kultury podporující transparentnost a integritu riskuje český veřejný sektor nárůst nečestnosti a korupce. Pak bude obtížné do státní správy přilákat a udržet v ní jedince s vysokými etickými standardy, kteří mají zájem sloužit veřejnému dobru, a ne osobnímu prospěchu.

Autor je behaviorální ekonom, Fakulta podnikohospodářská VŠE v Praze

■ Fotokomentář

Pochmurná Ukrajina Ukrajinskí vojáci z 57. brigády připravují dělo do bojového postavení ve směru na Kupjansk v Charkovské oblasti na Ukrajině. Armáda země napadené sousedním Ruskem už ale začíná být značně vyčerpaná. Pětadvacet tisíc lidí před nedávnem poslalo prezidentu Volodymyrovi Zelenskému petici, v níž požadují, aby vojáci dostali jasný termín, kdy budou ze služby propuštěni. Proti příliš dlouhodobému nasazování vojáků, většinou ještě nedávno civilistů, už proběhly dva protesty na hlavním kyjevském náměstí. Ukrajina tvrdí, že má ve zbrani asi milion lidí. Není přitom jasné, jestli se jí daří získávat nové bojovníky. Její mobilizační program je státním tajemstvím. Ví se pouze, že odvodní důstojníci zastavují muže na ulici, v metru nebo na kontrolních stanovištích, kde jim rozdávají povolávací rozkazy. Pro válečnou morálku to není dobrá zpráva. Jak uvedla agentura Reuters, někteří sociologové upozorňují, že v zemi zavládá „pochmurná nálada“.

Foto: Profimedia

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

REDAKCE: 233 071 111
REDAKCE@HN.CZ
PŘEDPLATNÉ: 217 777 888
ADRESA:
PERNEROVA 673/47,
186 00 PRAHA 8

Vydává Economia, a.s.,
IČO 28191226

• **Šéfredaktor**
Hospodářských novin
Jaroslav Mašek
• **Zástupci šéfredaktora**
Milan Mikulka, Petr Honzejek,
Michaela Ryšavá

• **Manažer redakce**
Martin Denemark
• **Názy** Petr Honzejek
• **Analytik HN** Martin Ehl
• **Domáci** Michaela Ryšavá
• **Zahraničí** Tomáš Procházka
• **Ekonomika** Milan Mikulka
• **Víkend** Tomáš Procházka
• **ProČne** Gabriela Marešová

• **Vedoucí vizuálního oddělení** Matej Slávik
• **Zlom** Zdeněk Fried
• **Autor layoutu HN**
Jan Vyhnánek
• **E-MAILY:**
jmeno.prijmeni@hn.cz
• **PŘEDPLATNÉ**
tel.: 217 777 888,
predplatne@economia.cz

• **INZERCE:**
inzerce@economia.cz
• **MARKETING:**
Eva Došková,
eva.doskova@economia.cz
• **PŘÍJEM INZERCE**
tel.: 233 073 169

Hospodářské noviny používají
zpravodajství agentur
ČTK a Thomson Reuters.

Tiskne: Czech Print Center –
tiskárna Praha a Ostrava

Četnost vydání:
pondělí až pátek,
místo vydání Praha

Autorská práva vykonává
vydavatel. Jakékoli užití
části nebo celku, zejména
rozmnožování a šíření
jakýmkoli způsobem
(mechanickým nebo
elektronickým) i v jiném
než českém jazyce
bez písemného svolení
vydavatele je zakázáno
Jednotlivé složky HN jsou
samostatně neprodejné.

© 2023 Economia, a.s.

Ročník LXVII
Nevyžádané příspěvky
se nevracejí
MK ČR E 4689
Audit nákladů: ABC ČR
Hospodářské noviny
ISSN 0862-9587 (Print)
Hospodářské noviny
ISSN 2787-950X (Online)
Internet www.hn.cz